

## НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

логічний мікроклімат.

Досвід, отриманий у ході виховного процесу, дозволив визначити найбільш ефективні форми й види роботи в умовах школи-інтернату для дітей, які виховуються в різновікових групах сімейного типу:

1. Групові заняття, що проводяться вихователями.
2. Засідання «Сімейної Ради», де враховується думка кожного члена сім'ї, обговорюються питання, які їх хвилюють.
3. Сюжетно-рольові ігри, через які йде вирішення соціально-економічних завдань і опановуються різні соціальні ролі.
4. Моделювання проблемних ситуацій для здобуття вихованцями навичок безконфліктного спілкування та вдосконалення навичок упевненої поведінки.
5. Колективні заходи творчого характеру (конкурси, концерти та ін.).

6. Виїзні заходи (екскурсії, походи).

За період існування в закладі різновікових родинних груп значні зміни відбулися в професійній орієнтованості педагогів-вихователів, насамперед за рахунок розвитку педагогічних традицій особистісно орієнтованого підходу до виховання й навчання дітей у школі-інтернаті.

У цілому, після п'яти років існування різновікової сімейної групи, можна відзначити, що у вихованців переважає середній і високий рівень соціалізації, відзначається підвищення соціальної активності й автономності, вихованці більш виразно стали бачити свої життєві перспективи, стали оптимістично дивитися в майбутнє.

Звичайно, суттєві результати цієї програми ми зможемо побачити лише через декілька років, але слід зазначити, що суттєво сприяє процесу адаптації вихованців шкіл-інтернатів у життєвих обставинах курс, на якому пріоритетними напрямами є сімейна спрямованість виховання, особистісно орієнтований підхід, соціалізація дитини, позбавленої батьківського піклування, у сучасному суспільстві.

### Література:

1. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради – 2001. – № 30.
2. Конвенція ООН про права дитини // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1997. – № 5.

**Малашок В. В.\***

### УПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС СУЧАСНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті висвітлено зміст понять «здоров'язбережувальні технології», «здоров'язбережувальний простір», описано систему роботи щодо створення здоров'язбережувального простору в Ново-василівському НВК Іванівського району Херсонської області.

\* © Малашок В. В.

## НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Проблема збереження й цілеспрямованого формування здоров'я дітей та молоді у важких сучасних умовах розвитку України виключно значима та актуальна. За останні роки в Україні відбулося значне якісне погіршення здоров'я школярів [6].

Стан здоров'я людини залежить не тільки від зовнішніх чинників, а й від власного ставлення до нього. Здоров'я школярів знаходиться в прямій залежності від умов навчання, харчування, рухової активності, правильного чергування навантаження та відпочинку, умов сімейного виховання. Воно також визначається співвідношенням зовнішніх і внутрішніх факторів, з одного боку, і можливостями самого організму протидіяти небажаним впливам, захищатися від них, по можливості підсилюючи вплив позитивних для здоров'я факторів, з другого боку.

Отже, формування здоров'язбережувальних компетенцій учасників навчально-виховного процесу – це важливий чинник функціонування сучасного освітнього закладу.

І. А. Анохіна розглядає здоров'язбережувальну компетентність як готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, зміцненням та збереженням здоров'я, як свого, так і оточуючих [2, с. 25].

Значну частину життя дитина проводить у школі. Тож основне завдання закладу – не тільки навчити, сформувати певні вміння та навички, розвинути творчий потенціал, а й максимально зберегти здоров'я учнів. Цьому допомагає використання в навчально-виховному процесі здоров'язбережувальних технологій.

Таким чином, здоров'язбережувальні технології – такі, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці учнів у школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог), відповідності навчального та фізичного навантаження можливостям дитини.

Звичайно, вирішення проблеми збереження здоров'я дітей та підлітків потребує пильної уваги всіх, зацікавлених у цьому: педагогів, медиків, батьків, представників громадськості. Але особливе місце та відповідальність в оздоровчій діяльності відводиться освітній системі, яка повинна зробити навчально-освітній процес здоров'язбережувальним і має всі можливості для цього. І в цьому випадку мова йде вже не просто про стан здоров'я сучасних школярів, а про майбутнє України, створення здоров'язбережувального освітнього простору.

О. Є. Подгорна поняття «здоров'язбережувальний простір» обґрунтовує як багаторівневу освітню систему й соціально організоване виховне середовище, у якому пріоритетами виступають: здоровий спосіб життя, культура здоров'я, прогнозування здоров'язбережувальної діяльності. Змістовними компонентами простору є соціальний, креативно-діяльнісний і реабілітаційний. Здоров'язбережувальний простір забезпечує усвідомлення його

## НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

суб'єктами цінності здорового способу життя, збереження й зміцнення здоров'я, продуктивну активність усіх учасників простору з розвитку навичок культури здоров'я і духовно-етичного самовдосконалення [7].

Під терміном «здоров'язбережувальний простір» ми розуміємо спеціально розроблене фахівцем середовище, умови якого спрямовані на формування, зміцнення та збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я й задоволення людських потреб, здібностей та можливостей у здоров'язбереженні.

Отже, важливими складовими здоров'язбережувального простору є чинники, що впливають на здоров'я і здоровий спосіб життя; уміння відстежувати позитивні й негативні зміни в стані власного здоров'я та здоров'я навколишніх; уміння складати ефективну програму збереження здоров'я; уміння створювати здоров'язбережувальний простір; володіння способами організації діяльності з профілактики і здоров'язбереження; володіння ефективними оздоровчими технологіями.

Здоровий спосіб життя різноманітний. Однак основними його елементами є система постійного тренувального, посильного відповідно до віку та стану здоров'я руху; фізіологічно обґрунтоване харчування, система загартування організму, використання природних методів періодичного очищення організму, знання та використання методів психологічного розвантаження та психологічної амортизації; використання цілющих і живильних резервів рослин та багато іншого. Елементи здорового способу життя повинні сприяти не тільки відсутності хвороб, але такому стану здоров'я, який ВООЗ визначає як «стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя» [1, с. 65].

Наведемо перелік загальнопатогенних факторів, що наносять шкоду здоров'ю учнів.

*Низький рівень мотивацій на збереження та укріплення індивідуального здоров'я.* Зараз все частіше можна почути про відсутність культури здоров'я в Україні. Людина не прагне взяти на себе відповідальність за здоров'я. Народжуючись здоровою, самого здоров'я людина не відчуває до тих пір, доки не виникнуть серйозні ознаки його порушення. Тепер, відчувши хворобу та отримавши полегшення від лікаря, вона все більше схиляється до впевненості про залежність свого здоров'я саме від медицини. Незважаючи на те, що більшість спеціалістів тримаються визначення здоров'я, даного ВООЗ, часто мають на увазі його фізичну складову, забуваючи про соціально-психологічну та духовно-моральну складову поняття. Дійсно, для характеристики стану здоров'я населення, як правило, використовується класична тріада: смертність у різних вікових категоріях, рівень та структура загальної захворюваності, а також досягнутий рівень фізичного розвитку. Статистичні дані можливо знайти тільки в цих критеріях. Психологічну складову здоров'я ми маємо можливість оцінити, але розрізнено. На сьогодні ще не розроблена комплексна система оцінки рівня

## НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

здоров'я людини, що охоплює всі його складові. Важливо переломити цю тенденцію й керуватися визначенням здоров'я, як багатогранного поняття, що включає всі три аспекти.

*Вплив несприятливих для здоров'я екологічних факторів.* За даними екологів, більша частина нашої країни – зони екологічного неблагополуччя. А це зумовлює шкоду для здоров'я людей через низьку якість питної води і продуктів харчування. Але ж ходити в протигазі, захиститися від радіації, зовсім відмовитися від більшості продуктів харчування та ін. – неможливо. І чим слабше (більш незахищений) організм, а саме таким є організм дитини, тим більш тяжкі наслідки для його здоров'я від впливу шкідливих факторів навколишнього середовища. До несприятливих для здоров'я антропогенних факторів належить широкий спектр патогенних впливів – від впливу електромагнітних полів, у «павутині», де ми проводимо більшість життя, та частих поїздок у транспорті до соціально-психологічних впливів засобів масової інформації. Саме ці атрибути життя визначають походження значної частини неврозів, депресивних станів, психосоматичних захворювань, проявів агресії, зростання споживання алкоголю та наркотиків.

*Відсутність цілісної та цілеспрямованої системи формування культури здоров'я населення:* відсутність послідовної та безперервної системи навчання здоровому способу життя; низький рівень санітарно-гігієнічної роботи; відсутність моди на здоров'я; недосконалість законодавчої, нормативно-правової бази, що регламентує діяльність з охорони здоров'я населення, а саме дітей і підлітків шкільного віку; несформованість культури здоров'я у викладачів, неблагополуччя їх стану здоров'я.

Разом із такими факторами, як генетична обумовленість, несприятливі соціальні, екологічні умови розвитку та їм подібні, несприятливий і суттєвий вплив на здоров'я учнівської молоді здійснює інша група факторів – «внутрішньошкільна», що має безпосереднє відношення до проблеми здоров'язбережувальних освітніх технологій. З негативним впливом саме цих чинників, до яких відносяться інтенсифікація та нерациональна організація навчального процесу, невідповідність методик навчання віковим можливостям учнів та ін., спеціалісти зв'язують до 40 % підліткової патології. Слід відмітити, що стомливість у навчанні не є наслідком якоїсь однієї причини (складності матеріалу або психологічної напруженості), а певним поєднанням, сукупністю різноманітних факторів [1, 4].

З'ясувати поняття «здоров'язбережувальні освітні технології» представляється коректним, виходячи з «родового» поняття «освітні технології». Якщо останні відповідають на питання «як учити?», то логічною буде відповідь: так, щоб не наносити шкоди здоров'ю суб'єктів освітнього процесу – учнів та педагогів.

Термін «здоров'язбережувальні освітні технології» (ЗОТ) можна розглядати і як якісну характеристику будь-якої освітньої технології, її «сертифікат безпеки для здоров'я», і як сукупність тих принципів, прийомів, методів педагогічної робо-

## НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

ти, котрі, доповнюючи традиційні технології навчання та виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження [3, 5, 8].

Постановка завдань здоров'язбереження в освітньому процесі може розглядатися у двох варіантах – задача-мінімум та задача-оптимум.

*Задача-мінімум* відповідає фундаментальному принципу медицини та педагогіки: «*Noli nocere!*» («Не нашкодь!»). Реалізація її робочої програми включає виявлення й каталогізацію факторів, що здійснюють або потенційно спроможні здійснити шкідливий (патогенний) вплив на організм учня – його фізичне, психічне (психологічне), репродуктивне, морально-духовне здоров'я, і, у майбутньому, усунення самих цих факторів або пом'якшення їх впливу на учнів та педагогів. Відповідно, самі патогенні (або умовно патогенні) фактори, пов'язані зі школою, освітнім процесом, можуть бути розділені на три групи: ті, що стосуються гігієнічних умов освітнього процесу (гігієнічні); обумовлені організацією навчання (організаційно-педагогічні) та пов'язані безпосередньо з роботою вчителів, адміністрації, співробітників освітнього закладу (психолого-педагогічні фактори).

Таким чином, вирішення задачі-мінімуму з використанням здоров'язбережувальних освітніх технологій полягає в забезпеченні таких умов навчання, виховання, розвитку, які не здійснюють впливу на здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу.

Як уже зазначалося, як джерела загроз для здоров'я учнів та педагогів виділяються: гігієнічні фактори; фактори середовища; організаційно-педагогічні фактори; психолого-педагогічні фактори.

Здоров'язбережувальні освітні технології, у першу чергу, стосуються третьої групи факторів, що висуває на перший план завдання формування відповідної компетенції у всіх працівників освітніх закладів. Але розглядати ЗОТ тільки як характеристики роботи викладача було б методологічною помилкою. Занадто тісний взаємозв'язок всіх вищезазначених чинників, особливо стосовно ефекту, що досягається. Таким чином, ЗОТ можна розглядати як альтернативу загрозам здоров'ю, що виходять із всіх джерел, так чи інакше пов'язаних з виховним процесом.

Було би помилкою вважати турботою про здоров'я молоді створення тепличних умов, утримування в навчальному закладі під своєрідним «ковпаком», що захищає від усіх шкідливих впливів. По-перше, це неможливо практично, а, по-друге, що дуже важливо, у цьому випадку, переступивши поріг закладу, підліток зіткнеться з тими впливами, котрі стануть для нього нестерпними через неготовність до взаємодії з ними. Підготувати підлітка до самостійного життя, означає сформувані в нього адекватні механізми адаптації – фізіологічної, психологічної, соціальної. Це й повинні робити навчальні заклади через ЗОТ – тренуючи, навчаючи, виховуючи. Створення на заняттях моделей реальних умов життя – це ті мости, котрі дозволять учням у майбутньому використовувати отримані знання, уміння та навички на практиці.

## НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Критерієм дієвості здоров'язбережувальних освітніх технологій щодо захисту від патогенних факторів буде наявність або відсутність погіршення здоров'я учнів та вчителів, що знаходиться в очевидному взаємозв'язку із впливом таких факторів.

Задача-оптимум – це вирішення задачі-мінімум, а також формування в учнів фізичного, психічного, морально-духовного здоров'я, виховання в них культури здоров'я, дієвої мотивації на ведення здорового способу життя.

Тоді більш правильним є визначення здоров'язбережувальних освітніх технологій як сукупності всіх заходів, що використовуються в освітньому процесі, не тільки тих, що зберігають здоров'я учнів та вчителів від несприятливого впливу чинників освітнього середовища, але і тих, що сприяють вихованню в учнів культури здоров'я.

Завдання здоров'язбережувальної педагогіки – забезпечити випускнику школи високий рівень здоров'я, сформувати культуру здоров'я.

З визначення здоров'язбережувальних освітніх технологій видно, що найважливішою метою впровадження ЗОТ в освітній процес є формування культури здоров'я. Саме на це повинні значною мірою бути скеровані зусилля навчальних закладів та сім'ї, з урахуванням пріоритету в даному питанні виховання перед навчанням. Культура здоров'я повинна не вивчатися, а виховуватися. Психологічна основа цього – мотивація на ведення здорового способу життя. Невід'ємною частиною культури здоров'я є інформованість у питаннях здоров'я та здорового способу життя. Як домогтися успіху в житті, як не стати жертвою алкоголю або наркотиків – приєднавшись до культури здоров'я, за відповідями на ці питання дитина, підліток звертається саме до викладача, спеціаліста. І тоді отримана від них інформація має максимальні шанси бути використаною на практиці.

Здоров'я дитини – це стан її повного фізичного, душевного та соціального благополуччя. Школа має забезпечити виховання навичок здорового способу життя, навчити дитину зміцнювати й берегти своє здоров'я, здоров'я членів своєї сім'ї та оточення. У Нововасилівському навчально-виховному комплексі розроблено заходи щодо впровадження превентивного проекту «Основи здоров'я та профілактика ВІЛ/СНІДу». Пріоритетами його діяльності є збереження та зміцнення здоров'я дітей, вироблення позитивної мотивації на здоровий спосіб життя. Триває викладання предмета «Основи здоров'я». Також у цьому напрямі працює психологічна служба школи, яка забезпечує своєчасне вивчення психічного та фізичного розвитку дитини, мотивів її поведінки та діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей, створення умов для саморозвитку та самовиховання.

У закладі проводиться комплекс заходів, спрямованих на формування, збереження й зміцнення здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу:

Підтримка валеологічнонасиченого, здоров'язбережуваль-

## НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

ного простору школи, підвищення ефективності навчання здорового способу життя, підвищення професійної компетентності педагогічного колективу, пошук та апробація адаптаційних, здоров'яформувальних та здоров'язбережувальних технологій; тісна співпраця всіх учасників навчально-виховного процесу: учнів, батьків, учителів, медиків, громадськості.

Валеологізація освітнього простору: забезпечення рухового режиму протягом дня, здорове харчування, залучення школярів до активних занять фізичною культурою та спортом.

Проведення інформаційної роботи серед батьків щодо виховання здорової дитини із залученням педагогічних, медичних працівників, практичного психолога. Робота з батьками щодо формування здорового способу життя: участь у спортивних змаганнях, конкурсах, естафетах.

Створення мережі спортивних гуртків, залучення школярів до активної участі в них.

Здійснення моніторингу стану здоров'я дітей і молоді: організація медичних оглядів дітей і врахування їх результатів під час планування навчально-виховного процесу.

Практична діяльність навчально-виховного комплексу з питань здоров'ятворення: контроль освітленості і температури; контроль стану повітряного середовища; гігієна школярів; дотримання режиму шкільного дня; щоранкова зарядка; проведення фізкультхвилинок; поділ учнів по медгрупах на фізичних заняттях; вологе прибирання приміщень; профілактика порушень осанки та ОРА; загартування вихованців (проведення занять на свіжому повітрі); гаряче харчування учнів; проведення систематичних медоглядів; відслідковування та обмеження контактів дітей (у разі інфекційних захворювань); проведення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності.

Отже, головним критерієм результативності здоров'язбережувальних технологій є їх вплив на розвиток дітей, збільшення резервів їх здоров'я. Усе це орієнтує освітні заклади на створення такого здоров'язбережувального середовища, яке сприяло б збереженню й зміцненню фізичного, психічного, соціального здоров'я дитини. Дуже важливо, щоб освітня робота в закладі допомогла дитині сформувавши стійку мотивацію на здоровий спосіб життя.

### Література:

1. Агаджанян Н. А., Торшин В. И. Экология человека. Избранные лекции. – М.: Крук, 1994. – 130 с.
2. Анохина И. А. Приобщение дошкольников к здоровому образу жизни: методические рекомендации / И. А. Анохина. – Ульяновск: УИПК-ПРО, 2007. – 80 с. – (Серия «Здоровый ребенок»; вып. 2).
3. Воронін Д. Є. Здоров'язберігаюча компетентність студента в соціально-педагогічному аспекті / Д. Є. Воронін // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 2. – С.25-28.
4. Гигиена детей и подростков. Руководство для санитарных врачей / под ред. Г. Н. Сердюковской, А. Г. Сухарева. – М.: Медицина, 1986. – 496 с.

## НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

5. Зайцев В. П. Валеология: формирование и укрепление здоровья. – М., 1998. – 88 с.
6. Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 1999 році // Стат. Біол. – К., 2000. – 39 с.
7. Подгорная О. Е. Проектирование здоровьесберегающего пространства общеобразовательной школы средствами личностно-ориентированного образования: дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Подгорная Ольга Ефимовна. – Тирасполь, 2005. – 211 с.
8. Тамарская Н. В. Управление учебно-воспитательным процессом в классе (здоровьесберегающий аспект): Учебно-методическое пособие для учителя / Тамарская Н. В., Русакова С. В., Гагина М. Б. – Калининград: Изд-во КГУ, 2002. – 31 с.

**Маркобок Ю. В.\***

### **ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

*У статті розкрито доцільність та актуальність використання автентичних матеріалів з метою формування мовленнєвої та соціокультурної компетенції на уроках іноземної мови в старших класах.*

Метою оволодіння іноземною мовою є набуття необхідного рівня навичок іншомовної комунікації, достатніх для спілкування в певних сферах життя. З шести рівнів володіння мовою, рекомендованих Радою Європи, прийнятним для випускників загальноосвітніх навчальних закладів є рівень B1 (незалежний користувач). Він забезпечує досягнення функціональної грамотності в оволодінні мовою, що дійсно дає можливість мовленнєвої взаємодії з носіями мови як з особистою метою, так і з метою міжнародної співпраці.

Вважаємо, що одним із успішних засобів наближення навчального процесу в загальноосвітніх навчальних закладах до реального життя є «культуро-спрямоване оволодіння іноземними мовами» [8], а саме шляхом використання автентичного матеріалу на уроках. Основою сучасної методики викладання іноземних мов є використання автентичних джерел для формування навичок спілкування.

Проблему необхідності культуроспрямованого оволодіння іноземними мовами досліджували такі вітчизняні і зарубіжні вчені-педагоги: А. Бабайлова [1], Н. Бориско [2], Н. Ішханян [2], О. Вишневський [3], І. Комарова [4], Д. Малянів [5], Л. Морська [6], А. Неділько [7], А. Пелишенко [10], Л. Смелякова [11], О. Шерстюк [12], В. Наталин [4].

Під автентичністю в методиці навчання іноземної мови розуміють застосування автентичного мовного та мовленнєвого матеріалу у процесі навчання [10]. Автентичність, на думку автора, – це така якість тексту, що забезпечує під час його опрацювання функціонування саме тих мовленнєвих механізмів, які реалізують спілкування в природних умовах реального

---

\* © **Маркобок Ю. В.**